

pod vplivom modernizacije, spremembe na tradicionalnih področjih materialne kulture – arhitekture, agrarnih tehnik, bivalne kulture; socialne kulture – šeg, družinskega življenja, strukturah sorodstva, strukturah socialnih organizacij na podeželju in duhovne kulture – glasbe, slovstva, verovanja.¹ Kar dve tretjini knjig je s področja neevropske etnologije, od tega večina za območje Azije, delno pa tudi Amerike in Oceanije. Slaba tretjina pa pokriva območje ZDA in Evrope, predvsem Balkana.

Avtorji so različni – od klasikov evropske in neevropske etnologije in antropologije (Margareth Mead, Oscar Lewis, Jeremy Boissevain, Clifford Geertz, Marvin Harris, Roy A. Rappaport) do povsem poljudnih avtorjev.

Konec oktobra pa je knjižnica Oddelka za etnologijo in kulturno antropologijo prejela še eno donacijo prof. dr. Halperna, ki obsega približno 500 monografskih publikacij, separatov in člankov. Tudi v tem primeru se moram zahvaliti asistentu dr. J. Hudalesu, ki se je to poletje odpravil k prof. dr. Halpernu in iz

njegove zbirke odbral knjige, primerne za našo knjižnico.

Knjižni dar prof. dr. Joela Martina Halperna je za našo knjižnico izjemna pridobitev, obogatitev in dopolnitev že obstoječe knjižne zbirke, za kar se mu lepo zahvaljujemo.

Viri in literatura:

DULAR, Anja 1997: David Pearson. Provenance research in book history. London, The British Library. V: Zgodovinski časopis let. 51, št. 3, 108.

ENCIKLOPEDIJA Jugoslavije 1983–1989. Zagreb; Ljubljana, Jugoslavenski leksikografski zavod; Mladinska knjiga.

Joel Martin Halpern in njegovo slovensko gradivo 2004. Ljubljana, Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta, Oddelek za etnologijo in kulturno antropologijo.

Datum prejema prispevka v uredništvo: 10. 11. 2005

Drugi članki ali sestavki/1.25

Suzana Kajba

OSEBNI UTRINKI TERENSKEGA DNEVNIKA

Prvi obisk v Gradencu pri Žužemberku, 8. april 2005

Pisal se je petek. Z dvema avtomobiloma smo se že zgodaj zjutraj odpeljali na terenske vaje v Gradenc pri Žužemberku. Najprej smo se ustavili na občini Žužemberk, kjer sta nam predsednik Turističnega društva in »jager« za morebitno postavitev razstave razkazala dvorano, v kateri se odvijajo razne prireditve in sestanki. Dvorana je v lasti lovske družine. Prišel je tudi predsednik lovske družine in povedal, da mora biti prošnja za odobritev oddaje tega prostora v namen razstave sklenjena na sestanku upravnega odbora. Sledilo je kosilo v osnovni šoli Žužemberk, nato pa smo se odpeljali v Gradenc, kjer smo v štirih skupinah hodili po terenu. V skupini sem bila z Lauro in Mojco. Pogovor smo pričele z informatorko št. 1. Intervju z njo in njenim sinom je potekal precej tekoče, saj sta bili kolegici na terenu že pred tem obiskom. Tema pogovora se je navezovala na kmetovanje v njeni družini in na družabno življenje Gradenčanov skozi čas. Sama sem večino časa molčala, le včasih sem posegla s kakim vprašanjem, kar je v meni povzročalo nemir, saj mi ni uspelo vzpostaviti uspešne komunikacije. Tako sta neprijetno vzdušje najverjetneje občutili tudi kolegici. Ampak če ne gre, ne gre. Pri najstarejši gospe v Gradencu smo se zadržale dobro uro in pol. Sodeč po mimiki obraza in njenih gestah je bila gospa med pogovorom malce nervozna. Ob koncu smo izvedele, da je že precej zamujala s kosilom za vso družino. Potemtakem si nismo izbrale primerne časa. Pogovor smo nadaljevale v sosednji hiši, in to z informatorjem št. 2, s precej zgovornim gospodom

srednjih let. Pri tej domačiji se je moj jezik nekoliko razvezal; razlika je bila očitna. Ugotovila sem, da moraš biti pri pogovoru sproščen in pozorno slediti besedam informatorja ter sproti kovati nova vprašanja. Z veseljem nam je posodil kopico predmetov za razstavo. Nekaj teh predmetov je bilo domačih, nekaj je bilo odvrženih na smetišču, od koder jih je informator prinašal, zbiral in hranil. Pogovore informatorjev smo posnele na diktafon, pri vsakem pa smo fotografirale tudi predmete. S tem se je del načrtovanega terenskega dneva zaključil. Začel se je spuščati mrak in na terenu smo ostali štirje študenti, ki smo obiskali še eno domačijo. Z zanimanjem smo namreč pričakovali »ramplanje«, kajti prejšnjič, ko so bili študentje na terenu, so jih Gradenčani povabili k udeležbi tega dogodka. Med tem časom se je gospodinja zelo potrudila in pripravila narezek. V pogovoru, ki ga je vodil Urh, »glavni« vodja naše študentske družine, je sodelovala skoraj vsa družina. Okoli sedmih zvečer se je pričelo »ramplanje«.

»Ramplanje« je navada, ob kateri se zberejo fantje z vasi in zaigrajo ter zapojejo pesem vsem Jožetom v vasi. Priprave so potekale pri prej omenjeni družini. Fantje in možje so prinesli svoja glasbila (harmonika, kitara, pokrovka, plastični kanister ...), da so se malo ogreli. Temu je sledil obhod od hiše do hiše. Pred vsako hišo, v kateri stanuje oseba po imenu Jože ali Jožica, smo se ustavili. Zapela smo pesem, vsi gostje smo jim čestitali in nato so nas povabili v kuhinjo. Na mizi je bil pripravljen narezek (domače jedi – salama, paradižnik, paprika, sir, kruh), pecivo in vino iz samorodne trte šmarnice. Urh in Jernej sta bila v tej družini kitarista, Mateja se je večje pogovarjala z možmi, sama pa sem prevzela vlogo fotografinje. Zadnji

obisk je bil pri družini, kjer smo se vsi zbrali pred pričetkom »ramplanja«. Vzdušje je bilo prijetno. Veliko se je pelo, bilo pa je treba tudi zaplesati. Meni, ker sem včasih tudi zadržana, to ni najbolj prijalo. Ampak če so nas tako odprtih rok sprejeli medse, da smo lahko prisostvovali njihovem običaju in od njih črpali informacije, je bilo treba dati tudi kaj v zameno. V Ljubljano smo se vrnili okoli pol enih zjutraj, polni vtisov in z občutkom zadovoljstva. Moram priznati, da je bila tovrstna izkušnja nadvse zanimiva, saj smo imeli priložnost sodelovati pri vaškem običaju.

Drugi obisk v Gradencu pri Žužemberku, 19. april 2005

Današnji dan se je odvijal dokaj zanimivo. V dopoldanskem času smo odrinili iz Ljubljane proti Gradencu. Najprej smo se ustavili v Dvoru, ker smo precej hitro ugotovili, da peljemo v napačno smer. Za kratek čas smo posedeli v vaški gostilni, v kateri smo bili edini gostje. Preurejena domača dnevna soba oz. »hiša«, v kateri je še peč, rabi v gostilniške namene. Popili smo močno kavo z mlekom, sicer v prevelikih količinah, da smo se predramili. Gostilničar pa se je trudil, medtem ko je pojasnjeval, kako se pride do Gradenca, ustvariti prijetno vzdušje s prižiganjem radijskega sprejemnika. Pogumno smo se odpeljali dalje, nakar smo se znašli v slepi ulici. Za pot smo povprašali starejša zakonca, ki sta posedala zunaj pred hišo. Prijazno sta se odzvala na naš ponovni zdrs. In končno smo prispeli na cilj. Že smo na njegovem domu zasačili informatorja št. 2, ki se je zunaj pogovarjal z nekim gospodom iz Zavirč. Vnovič se je izkazal, saj nas je popeljal do studenca, kjer so nekaj koristili kalno vodo v gospodinske namene in tudi za živino. Pred tem nam je razkazal jamo, v kateri so žgali apno. Po naslednji skodelici kave in kozarcu šmarnice smo jo mahnili do informatorke št. 3 in ji vrnili fotografije. Njen sin pa se je, kljub temu, da se mu je mudilo v službo, potrudil s tem, da je narisal skico poti do »poganke« – mlake z vodo, ki so jo nekaj uporabljali za preživetje, ponjo pa so sem prihajali tudi ljudje od drugod. Upajoč na uspešen dosežek smo se podvzicali naprej. A ni bilo tako, saj zelenega nismo našli. Smo pa poznejespoznali, kje smo ga polomili. Sredi vasi smo srečali informatorja št. 4, ki nam je povedal, da informatorke št. 5 ni doma. Informatorka št. 1 je na svojem dvorišču zlagala drva in malce smo jo pobarali. Ni nam dovolila, da bi jo fotografirali, a smo jo vseeno, na skrivaj. Potrkali smo tudi na vrata informatorke št. 5. Ni je bilo doma. Da dela naokoli, je povedala informatorka št. 1, ko se je sprehodila mimo nas. Dobili smo občutek, da je dvomila v nas, ker smo se nekaj časa sukali okrog hiše. Ko smo želeli poizvedeti kaj več o informatorici št. 5, je odvihrala. Kakor da z nami ni hotela več spregovoriti. Skeptični in s čudnim občutkom smo se podali nazaj proti Ljubljani.

Gradenc kot svojevrsna vasica

Po besedah neke informatorke je Gradenc edina složna vas v vsej Suhi Krajini. Ljudje se družijo ob praznikih, si medsebojno pomagajo in delujejo kot skupnost. Vas šteje približno 50 prebivalcev. Precej se jih je že izselilo po drugih slovenskih krajih, nekateri so odšli v tujino, nekaj pa jih je tudi že pomrlo.

Zanimivost kraja, med drugim, je ta, da na robu vasi od pet do sedem let stoji vikend premožne družine, ki ga vaščani imenujejo »parlament«. Odkar je lastnik zbolel, v ta kraj ne zahaja več tako pogosto, zato pa prihaja njegov sin. Poslopje je ograjeno in varovano s kamerami ter s slovensko zastavo, izobešeno v bližini vhoda. Celotna posest v vasi nedvomno izstopa. V primerjavi z drugimi domačijami v Gradencu je ta odsev domačije z drugačno strukturo.

Informatorka št. 5, vaška posebnica, že več kot 20 let živi sama v stari hiši. Vaščani pravijo, da zbira predmete s smetišč. Tudi pomoči od vaščanov ne sprejme. Zaradi tega je v njihovih očeh nekaj posebnega. Menim, da ljudje osebi, ki živi brez sorodnikov, takoj nadenejo oznako, saj ne sovpada z njihovim načinom življenja. Sicer je še vedno del njihove skupnosti, vendar drugačen in morebiti manj normalen kot večina.

Odprtost in dostopnost skorajda večine domačinov je kakovost, zaradi katere vas dejansko funkcionira kot živ organizem, ki skozi svoj obstoj doživlja spremembe in dosega zavirljive rezultate.

Metodološki vidik terenskega dela

Vloga raziskovalca na terenu je še vedno nevhvaležna stvar. Počutiš se kot vsiljivec, ki vdira v svet intimnosti drugih ljudi. Kar tako. Z edinim namenom, da poizve kaj od njih in da se ustvari reč v pisni obliki. Po drugi strani pa je nujno potrebno, da se beležijo načini življenja ljudi na določenem območju. Kot navaja Rajko Muršič, »njihov način življenja je v svojem bistvu neprestana improvizacija, v kateri se tradicija pretvarja v inovacijo«. (Muršič 1995, 147–153).

Preteklost se izoblikuje v prihodnost skozi sedanost; stara vedenja, znanja in veščine s področja materialne, duhovne in socialne kulture lahko ostajajo nedotaknjena ali pa so lahko osnova za nastanek nečesa novega, boljšega. Ta fluidnost je gonilo kultur(e).

Izkušnja terenskega dela se pridobiva z nenehno prakso. Zmeraj pa ostaja majhen dvom (v smislu etičnega vprašanja) v raziskovanje na terenu, ki pa se mora vseskozi prelivati v nekaj, kar podkrepi pravi smoter ciljne raziskave. Kajti mojstrstvo terenskega raziskovalca se kali skozi nešteto vzponov in padcev, slednji pa so sploh ključnega pomena. Suma summarum, pri terenskem delu ne gre zgolj in samo za pridobivanje obilice podatkov, ampak tudi za spoznavanje drugih ljudi in nenazadnje tudi sebe v odnosu do njih.

Literatura:

MURŠIČ, Rajko 1995: Oddaljeni pogled na preplete etnološke samorefleksije. Etnološki raziskovalni programi. V: Rajko Muršič in Mojca Ramšak (ur.), Razvoj slovenske etnologije od Štreklja in Murka do sodobnih etnoloških prizadevanj. Ljubljana, Slovensko etnološko društvo, Znanstveni inštitut Filozofske fakultete, 147–153.

Datum prejema prispevka v uredništvo: 14. 11. 2005